

การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของ
โครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรี จังหวัดลพบุรี

**Economic Analysis of Lop Buri
Land Reform Project,
Lop Buri Province**

พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูติ¹
Pitaksit Chayaputi

ABSTRACT

The objectives of the study are : (1) to study socio-economic situation of the farmers; (2) to evaluate minimum farm size; and (3) to analyse economic rate of returns of Lop Buri Land Reform Project (LLRA). According to the analysis of the collected data, the average of the household size in the LLRA is about 5 persons of which 3 are the household labor force. The average land holding is 41 rai and the average net farm income amounted to 36,420 baht. The average off-farm income was about 4,438 baht and household expenses averaged about 13,432 baht.

The minimum farm size according to the proposed cropping patterns were as follows : (1) farm size should not be less than 18 rai, by growing rice 18 rai and mungbean 4 rai before rice in the second year, or growing maize 18 rai, followed by sorghum 5.5 rai and soybean 5.5 rai as the second crops, (2) farm size should not be less than 17 rai by growing maize 17 rai, followed by soybean 10 rai as the second crop; (3) farm size should not be less than 16 rai, by growing maize 16 rai, followed by soybean 5 rai and mungbean 5 rai as the second crops, or growing maize 16 rai and dividing this land to grow mungbean 8 rai in the second year as the first crop, followed by soybean 10 rai as the second crop, or growing mungbean 14 rai and chilli 2 rai, followed by maize 5 rai and soybean 5 rai as the second crops; (4) farm size should not be less than 14 rai, by growing maize 12 rai and chilli 2 rai, followed by soybean 8 rai as the second crop; (5) farm size should not be less than 13 rai, by growing maize 10 rai and growing cotton 3 rai, followed by soybean 8 rai and mungbean 1 rai in the second year as the second crop. Therefore, it is recommended that the farmers in the LLRA Should be provided with at least 18 rai per household in order to generate net income of 35,000 baht in the tenth year of development. The result of the economic analysis shows that, at the 12 percent discount rate, the ERR will be 35 percent. If the total project cost increases by 20 percent, the ERR will be 18 percent. According to this analysis, it is concluded that the implementation of Lop Buri Land Reform Project will be economically viable.

Key words : economic analysis, cropping patterns, External Rate of Return (ERR), project cost.

¹ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (2) เพื่อประเมินขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุด และ (3) วิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรี ผลการศึกษาปรากฏว่า เกษตรกรในเขตโครงการมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน สามารถทำงานได้ 3 คน มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 41 ไร่ต่อครัวเรือน มีรายได้สุทธิจากฟาร์ม 36,420 บาทต่อครัวเรือน มีรายได้นอกฟาร์มเฉลี่ย 4,438 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และมีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 13,432 บาทต่อครัวเรือนต่อปี

ขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุดตามรูปแบบการผลิตต่าง ๆ สามารถแยกได้ดังนี้ (1) พื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 18 ไร่ โดยปลูกข้าว 18 ไร่ และถั่วเขียว 4 ไร่ก่อนข้าวในปีที่สอง หรือปลูกข้าวโพด 18 ไร่ ตามด้วยข้าวฟ่างแบ่งครึ่งกับถั่วเหลืองอย่างละ 5.5 ไร่เป็นพืชที่สอง (2) พื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 17 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 17 ไร่ ตามด้วยถั่วเหลือง 10 ไร่เป็นพืชที่สอง (3) พื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 16 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 16 ไร่ ตามด้วยถั่วเหลืองแบ่งครึ่งกับถั่วเขียวอย่างละ 5 ไร่เป็นพืชที่สอง หรือปลูกข้าวโพด 16 ไร่ แบ่งปลูกถั่วเขียว 8 ไร่ ในปีที่สองเป็นพืชแรก ตามด้วยถั่วเหลือง 10 ไร่ เป็นพืชที่สอง หรือปลูกถั่วเขียว 14 ไร่ ปลูกพริก 2 ไร่ ตามด้วยข้าวโพดแบ่งครึ่งกับถั่วเหลืองอย่างละ 5 ไร่เป็นพืชที่สอง (4) พื้นที่ปลูกไม่ควรต่ำกว่า 14 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 12 ไร่ ปลูกพริก 2 ไร่ ตามด้วยถั่วเหลือง 8 ไร่เป็นพืชที่สอง (5) พื้นที่ปลูกไม่ควรต่ำกว่า 13 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 10 ไร่ และปลูกฝ้าย 3 ไร่ ตามด้วยถั่วเหลือง 8 ไร่ และปลูกถั่วเขียวในปีที่สอง 1 ไร่เป็นพืชที่สอง ดังนั้นจึงเสนอแนะว่า เกษตรกรในเขต

ปฏิรูปที่ดินลพบุรีควรได้รับที่ดินอย่างน้อย 18 ไร่ต่อครัวเรือน เพื่อจะได้รับรายได้สุทธิ 35,000 บาทในปีที่ 10 ของการพัฒนา ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ณ อัตราดอกเบี้ย 12% จะได้รับผลตอบแทน 35% ถ้าค่าใช้จ่ายของโครงการทั้งหมดเพิ่มขึ้น 20% ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจะลดลงเหลือ 18% จากการวิเคราะห์หोजสรุปได้ว่า การจัดทำโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรีจะให้ผลคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

คำนำ

การปฏิรูปที่ดินในประเทศไทยมีมานานแล้ว โดยรัฐได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในปีพ.ศ. 2518 และได้จัดตั้งสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ขึ้นเพื่อรับผิดชอบงานปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปที่ดินมีความหมายกว้างตั้งแต่การปรับปรุงที่ดิน สิทธิและการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จัดที่ดินให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินของตนเอง จนกระทั่งถึงการพัฒนาอาชีพและให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการผลิตและการจำหน่ายด้วย โสภิต (2531) การดำเนินงานของ ส.ป.ก. ทำทั้งในที่ดินของรัฐและเอกชน แต่การดำเนินงานดังกล่าวต้องใช้เวลาและเงินจำนวนมาก เพราะนอกเหนือจากการจัดที่ดินให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินน้อยหรือไม่มีเลย รัฐยังต้องดำเนินการปรับปรุงที่ดิน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ถนน แหล่งน้ำ การพัฒนาการศึกษา การปรับปรุงสภาพอนามัย การอนุรักษ์ดินและน้ำ นอกเหนือจากนั้นยังต้องจัดหาสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกรด้วย เป็นต้น การดำเนินการจึงล่าช้าถ้าอาศัยงบประมาณของรัฐเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นบางครั้งรัฐจึงต้องกู้เงินมาเพื่อดำเนินการ โครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรีเป็นโครงการหนึ่งในหลายโครงการที่รัฐขอกู้เงินจากธนาคารโลกมาดำเนินการ แต่โครงการ

เงินกู้ดังกล่าวต้องพิสูจน์ให้เจ้าของเงินเห็นว่า การจัดทำโครงการให้ผลคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ หรือคุ้มค่าในการลงทุน การศึกษาเรื่องนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะตอบคำถามว่า โครงการนี้ให้ผลคุ้มค่าทางเศรษฐกิจหรือไม่

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร เพื่อประเมินขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุด และวิเคราะห์หาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรี

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้จะศึกษาโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรี ซึ่งเป็นที่ดินของรัฐ อยู่ในเขตป่าสงวน แต่ประชาชนได้บุกรุกเข้าไปทำการเกษตรหมดแล้ว มีเนื้อที่ประมาณ 173,982 ไร่ ประกอบด้วยสองพื้นที่ พื้นที่แรกอยู่ในเขตอำเภอพัฒนานิคมและกิ่งอำเภอท่าหลวง ครอบคลุม 26 หมู่บ้าน 7 ตำบล รวมพื้นที่ประมาณ 159,696 ไร่ ส่วนพื้นที่ที่สองอยู่ในเขตอำเภอชัยบาดาล ครอบคลุม 2 หมู่บ้าน 2 ตำบล มีพื้นที่ประมาณ 14,286 ไร่ และทั้งสองพื้นที่สามารถจัดที่ทำกินให้เกษตรกรได้ 145,630 ไร่ อยู่ในเขตแรก 131,987 ไร่ และเขตที่สอง 13,643 ไร่

การจัดทำโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรีนั้น ได้มีการรวบรวมข้อมูลทุกด้านเพื่อประกอบการวิเคราะห์โครงการ เริ่มตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการถือครองที่ดินของเกษตรกร การสำรวจโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การสำรวจการใช้ที่ดิน ลักษณะดิน สภาพการเกษตร รูปแบบการปลูกพืช ฤดูกาลปลูกพืช Cropping Intensity และปัญหาการเกษตร สุดท้ายคือ การศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในเขต

โครงการ การประเมินขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุดตามรูปแบบการปลูกพืชต่าง ๆ และการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรี

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ในส่วนแรกได้สอบถามเกษตรกรในเขตโครงการในปี 2529 โดยใช้แบบสอบถามที่เตรียมไว้แล้ว ได้สุ่มเลือกเกษตรกรมาสัมภาษณ์จำนวน 170 คน หรือประมาณ 5% ของครัวเรือนเกษตรกรในเขตโครงการ (3,398 ครัวเรือน) โดยวิธีการสุ่มแบบง่ายกระจายไปตามสัดส่วนของเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน เมื่อรวบรวมข้อมูลมาแล้ว นำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องสมองกลเพื่อหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ วิเคราะห์หาขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุดตามรูปแบบการปลูกพืชต่าง ๆ และวิเคราะห์หาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในการลงทุนทำโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรี

การคำนวณหาขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุดใช้วิธีการของ Lagrange เพื่อให้ได้รับรายได้ของฟาร์มสูงสุด Quandt (1958) ผู้สนใจดูรายละเอียดได้ใน พิทักษ์สิทธิ์ (2534)

การคำนวณหาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (Economic Rate of Returns : ERR) Gittinger (1982)

ERR คือ อัตราส่วนลดที่จะทำให้

$$\sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1+r)^t} = 0$$

B_t คือ ผลตอบแทนตลอดระยะเวลาของโครงการ, C_t คือ ค่าใช้จ่ายตลอดระยะเวลาของโครงการ, t คือ ปีหรืออายุของโครงการ มีค่า 1, 2, ... n และ r คือ อัตราส่วนลดหรืออัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม

ในการวิเคราะห์หา ERR ได้ใช้ราคาที่สะท้อนให้เห็นมูลค่าทางเศรษฐกิจหรือสังคม เรียกว่า Shadow Price หรือ Accounting Price

เพื่อความสะดวกได้ใช้ Conversion Factor ที่จัดทำโดยธนาคารโลก World Bank (1980) มาปรับราคาทางการเงิน

ผล

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

จากการศึกษาปรากฏว่า เกษตรกรในเขตโครงการมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน เป็นคนที่สามารถทำงานได้หรือทำการเกษตรได้ 3 คน มีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน 41 ไร่ ปลูกข้าวน้อยมากเฉลี่ยประมาณ 1 ไร่ต่อครัวเรือน นอกนั้นปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดพืชแรก ข้าวโพดพืชที่สอง ข้าวฟ่าง ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ฝ้าย และพริก ซึ่งมีผลผลิตเฉลี่ย 400, 211, 90, 132, 163 และ 92 กิโลกรัมต่อไร่ตามลำดับ ส่วนผลผลิตข้าวเฉลี่ย 365 กิโลกรัมต่อไร่ Cropping Intensity เฉลี่ย 1.6 มีรายได้สุทธิจากพืช 35,027 บาทต่อครัวเรือน จากสัตว์ 1,507 บาทต่อครัวเรือน รวมรายได้สุทธิจากฟาร์ม 36,420 บาทต่อครัวเรือน มีรายได้นอกฟาร์มเฉลี่ย 4,438 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และมีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 13,432 บาทต่อปี

ขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุด

ขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุดตามรูปแบบการปลูกพืชต่าง ๆ ได้คำนึงถึงสภาพการเกษตรที่ทำอยู่แล้ว แต่พยายามจัดให้เหมาะสม เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การสอดแทรกพืชที่จะให้รายได้เพิ่มขึ้นตามสภาพของแรงงานที่มีอยู่ การจัดรูปแบบการปลูกพืชใหม่นี้ได้วางแผนไว้ถึง 10 ปี (ปี 2529 ถึง 2538) โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่า ในปีที่ 10 เกษตรกรควรมีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนไม่ต่ำกว่า 35,000 บาททุกรูปแบบการปลูกพืช จึงได้สรุปขนาดพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุดตามรูปแบบการปลูกพืชต่าง ๆ 8 รูปแบบ คือ

1. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 18 ไร่ โดยปลูกข้าว 18 ไร่ และปลูกถั่วเขียว 4 ไร่ ก่อนข้าวในปีที่สอง Cropping Intensity จะเพิ่มในปีที่สองจาก 1.20 เป็น 1.50 ในปีที่ 10 กำหนดไว้ 544 ฟาร์มที่จะใช้รูปแบบนี้

2. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 18 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 18 ไร่ ตามด้วยข้าวฟ่างแบ่งครึ่งกับถั่วเหลืองอย่างละ 5.5 ไร่เป็นพืชที่สอง Cropping Intensity จะเพิ่มจาก 1.60 ในปีแรก เป็น 1.80 ในปีที่ 10 กำหนดไว้ 3,200 ฟาร์มที่จะใช้รูปแบบนี้

3. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 17 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 17 ไร่ ตามด้วยถั่วเหลือง 10 ไร่ เป็นพืชที่สอง Cropping Intensity เพิ่มจาก 1.60 ในปีแรกเป็น 1.80 ในปีที่ 10 กำหนดไว้ 1,667 ฟาร์มที่จะใช้รูปแบบนี้

4. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 16 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 16 ไร่ ตามด้วยถั่วเหลืองแบ่งครึ่งกับถั่วเขียวอย่างละ 5 ไร่เป็นพืชที่สอง Cropping Intensity เพิ่มจาก 1.60 ในปีแรก เป็น 1.80 ในปีที่ 10 กำหนดไว้ 500 ฟาร์มที่จะใช้รูปแบบนี้

5. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 16 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 16 ไร่ แบ่งปลูกถั่วเขียวในปีที่สอง 8 ไร่เป็นพืชแรก ตามด้วยถั่วเหลือง 10 ไร่เป็นพืชที่สอง Cropping Intensity เพิ่มจาก 1.60 ในปีแรกเป็น 1.80 ในปีที่ 10 กำหนดให้ 500 ฟาร์มที่จะใช้รูปแบบนี้

6. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 16 ไร่ โดยปลูกถั่วเขียว 14 ไร่ ปลูกพริก 2 ไร่ ตามด้วยข้าวโพดแบ่งครึ่งกับถั่วเหลืองอย่างละ 5 ไร่เป็นพืชที่สอง Cropping Intensity เพิ่มจาก 1.60 ในปีแรกเป็น 1.80 ในปีที่ 10 กำหนดให้ 150 ฟาร์มที่จะใช้รูปแบบนี้

7. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 14 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 12 ไร่ ปลูกพริก 2 ไร่ ตามด้วยถั่วเหลือง 8 ไร่เป็นพืชที่สอง Cropping Intensity เพิ่มขึ้นจาก 1.60 ในปีแรก เป็น 1.80 ในปีที่ 10 กำหนดไว้ 300 ฟาร์มที่จะใช้รูปแบบนี้

8. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่ควรต่ำกว่า 13 ไร่ โดยปลูกข้าวโพด 10 ไร่ ปลูกฝ้าย 3 ไร่ ตามด้วยถั่วเหลือง 8 ไร่ และปลูกถั่วเขียวในปีที่สอง 1 ไร่ Cropping Intensity เพิ่มขึ้นจาก 1.60 ในปีแรก เป็น 1.80 ในปีที่ 10 กำหนดไว้ 1,500 ฟาร์มที่จะใช้รูปแบบนี้

การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรี ได้พิจารณาทั้งค่าใช้จ่ายของโครงการ

และผลตอบแทนของโครงการ ค่าใช้จ่ายของโครงการรวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดที่ดินให้เกษตรกร การอนุรักษ์ดิน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาสถาบัน และค่าใช้จ่ายในการลงทุน ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงค่าใช้จ่ายในการสร้างและปรับปรุงถนน ค่าดำเนินการและดูแลรักษา ค่าก่อสร้างสำนักงานสนาม การพัฒนาสถาบัน รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ ค่าเบี้ยเลี้ยง เดินทาง และที่พัก ค่าดำเนินการและดูแลรักษารถยนต์ เครื่องใช้สำนักงานและดูแลรักษาเครื่องใช้สำนักงาน ส่วนค่าลงทุน (Capital Investment) เป็นค่าซื้อยานพาหนะและเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ (Table 1)

Table 1 Summary of Economic Costs and Benefits of Lob Buri Project.

Unit : Million Bahts

Year	Project Costs						Project Benefits		Balanced	
	Soil Conser.	Land Dist.	Infra. Cost	Institu. Cost	Capital Cost	Product Cost	Total	Incremt. Income	Total	Cash Flow
1983	0.000	0.640	0.000	0.000	0.000	0.000	0.640	0.000	0.000	-0.640
1984	0.000	1.290	0.000	0.000	0.122	0.000	1.412	0.000	0.000	-1.412
1985	0.000	0.599	0.000	0.095	0.377	0.000	1.071	0.000	0.000	-1.071
1986	0.000	5.134	1.309	0.874	0.000	0.112	7.429	2.517	2.517	-4.912
1987	1.486	3.890	9.094	1.128	0.000	13.926	29.524	21.776	21.776	-7.748
1988	0.073	0.000	10.093	1.335	0.444	13.021	24.966	22.418	22.418	-2.549
1989	0.000	0.000	0.214	1.364	0.046	13.303	14.927	23.619	23.619	8.692
1990	0.000	0.000	0.813	1.395	0.000	12.101	14.309	29.183	29.183	14.874
1991	0.000	0.000	0.932	1.422	0.441	12.192	14.987	29.496	29.496	14.509
1992	0.000	0.000	0.218	1.439	0.000	12.189	13.846	29.529	29.529	15.683
1993	0.000	0.000	0.805	1.456	0.500	12.281	15.042	29.875	29.875	14.832
1994	0.000	0.000	0.923	1.475	0.000	12.277	14.675	29.914	29.914	15.239
1995	0.000	0.000	0.216	1.494	0.000	12.272	13.982	29.953	29.953	15.971

ส่วนผลตอบแทนของโครงการมาจาก 2 ทาง คือ จากมูลค่าของผลิตผลการเกษตรที่เพิ่มขึ้น และจากการประหยัดค่าใช้จ่ายเนื่องจากการสร้างและปรับปรุงถนน ผลตอบแทนของโครงการแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1. ผลได้จากมูลค่าของผลิตผลที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการปรับปรุงวิธีการเกษตรกรรม การยอมรับรูปแบบการปลูกพืชที่ดีกว่า การยอมรับเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น ใช้เมล็ดพันธุ์ดี ใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และการจัดการที่เหมาะสม รวมทั้งการที่เกษตรกรได้รับสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำด้วย

2. การประหยัดค่าขนส่ง เป็นผลจากการที่ราคาผลิตผลของโครงการเพิ่มขึ้นประมาณ 0.10 บาทต่อกิโลกรัม โดยจะมีผลในปีที่ 3 หลังจากถนนและการปรับปรุงถนนเสร็จสมบูรณ์ แต่ค่าโดยสารรถรับจ้างที่ถูกกลงเมื่อเดินทางไปในเมืองไม่ได้นำมาคิดเป็นผลได้ของโครงการ เนื่องจากการศึกษาพบว่ามีการเดินทางไปน้อย

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ (Economic Rate of Returns : ERR) ใช้อัตราดอกเบี้ย 12% ณ ระดับราคาของปี 2528 และเป็นผลตอบแทนในเขตพื้นที่รับประโยชน์ของถนน (Road Command Area) ประมาณ 38% ของพื้นที่ของโครงการ ซึ่งอยู่ในเขต 1 กิโลเมตรทั้งสองข้างถนน ประมาณครึ่งหนึ่งได้รับประโยชน์ 100% ที่เหลืออีกครึ่งหนึ่งได้รับประโยชน์ 50% ดังนั้น 28.5% ของผลได้ทั้งหมดจะใช้คำนวณหา ERR ผลการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ ณ อัตราดอกเบี้ย 12% มูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการจะได้ 29.2 ล้านบาท ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ 35% ถ้าผลผลิตออกของโครงการหรือราคาผลิตผลเกษตรลดลง 20% มูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการจะลดลงเหลือ 3.6 ล้านบาท และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจะลดลงเหลือ 15% ถ้าค่าใช้จ่ายของโครงการทั้งหมดเพิ่มขึ้น

20% มูลค่าปัจจุบันสุทธิจะลดลงเหลือ 9.5 ล้านบาท และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจะเหลือ 18% ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการจัดทำโครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรีจะให้ผลคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

สรุปและวิจารณ์

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า เกษตรกรในเขตโครงการปฏิรูปที่ดินมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจปานกลาง คือ มีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน สามารถทำงานได้ 3 คน มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน 41 ไร่ มีรายได้สุทธิจากฟาร์มเฉลี่ยต่อครัวเรือน 36,420 บาท มีรายได้นอกฟาร์มเฉลี่ยต่อครัวเรือน 4,438 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน 13,432 บาท การนำที่ดินในเขตโครงการมาจัดให้เกษตรกรใหม่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำนั้น ปรากฏว่าพื้นที่เพาะปลูกขั้นต่ำสุดเพียง 13-18 ไร่ ตามรูปแบบการผลิตต่าง ๆ ก็สามารถจะให้รายได้เพียงพอในการดำรงชีวิต และเมื่อมีการส่งเสริมเทคโนโลยีพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ตามที่วางแผนไว้ ในปีที่ 10 หรือเมื่อสิ้นอายุของโครงการเกษตรกรจะมีรายได้สุทธิไม่ต่ำกว่า 35,000 บาท การวิเคราะห์โครงการปฏิรูปที่ดินลพบุรีสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า ณ อัตราดอกเบี้ย 12% จะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจถึง 35% แม้ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของโครงการจะเพิ่มอีก 20% ก็ยังให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ 18% ซึ่งคุ้มค่าการลงทุนมาก

ด้วยเหตุนี้โครงการปฏิรูปที่ดินดังกล่าว จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่รัฐควรจะดำเนินการให้กว้างขวาง โดยเฉพาะการปฏิรูปที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวน เพราะป่าสงวนปัจจุบันได้ถูกบุกรุกจนกลายเป็นพื้นที่การเกษตรหมดแล้ว แต่การบุกรุกดังกล่าวเป็นไปตามอิทธิพลของแต่ละคน จึงมีความเหลื่อมล้ำกันมากในการถือครองที่ดิน การปฏิรูปที่ดินจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำ

ดังกล่าวได้ และยังเป็นกำรขั้บขั้งหรือบรรเทากำร
บุกรุกทำล่ำยป่าในอนำคตด้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

พิทักษ์สิทธิ์ ณะฤคิ. 2534. “กำรวิเคราะห์ท่ำง
เศรษฐกิจของโครงการปฏิรูปรุ่ที่ดินนครสวรรค์
จังหวัดนครสวรรค์”. วำรสำรเศรษฐกิจกำร
เกษตรวิจัย 14, 42 (ต.ค.-ธ.ค. 2534) :
1-17.

โสภิณ ทองปำน. 2531. นโยบายเกษตร : หลัก

และนโยบายของไทย. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
พันธ์

Gittinger, J. Price. 1982. *Economic Analysis
of Agricultural Projects*. The Johns
Hopkins University Press.

Quandt, Henderson. 1958. *Microeconomic
Theory*. New York: McGraw-Hill Book
Company, Inc.

World Bank. 1982. *Staff Appraisal Report,
Thailand, Land Reform Areas Project,
Report No. 3553-TH, 23 August, 1982.*